

Källkritisk analys SA

Källor och metod

Gymnasiearbetet ska innehålla ett avsnitt där de källor som arbetet bygger på presenteras. Här ska författaren också kritiskt värdera sitt material och berätta hur detta använts i undersökningen. För att värdet av källorna ska kunna bedömas är det viktigt att utgå från de frågor som ska besvaras i gymnasiearbetet. Det är frågan som avgör vilken typ av källmaterial som är lämpligt att använda och det är i relation till denna som materialets styrkor och svagheter ska bedömas. Den traditionella källkritiska metoden bygger på fyra kriterier: äkthet, tid, beroende och tendens. Du måste dessutom bedöma relevansen för din källa.

Äkthet

Är källan vad den utger sig för att vara? Vem står egentligen bakom källan?

Vad ska jag leta efter?

Finns det en tydlig avsändare med kontaktuppgifter? Vilken bakgrund har författaren? Bilder som illustrerar en text kan vara manipulerade eller tagna ur sitt sammanhang.

Hur gör jag?

Vem är avsändaren? Ta reda på så mycket som möjligt om författaren/personen/företaget/myndigheten/förlaget.

Backa i webbadressen för att komma fram till startsidan där kontaktuppgifter finns.

Gör en omvänd bildsökning på Google - kolla bildens ursprung.

Tid

- När upprättades källan? Är informationen aktuell? Har något hänt sen dess som påverkar

ämnet? Hur gammal är informationen?

- **Vad ska jag leta efter?**

När publicerades källan? Är informationen aktuell? Finns det nyare forskning som säger något annat?

- **Hur gör jag?**

Kolla när webbsidan uppdaterades senast. Ta reda på hur lång tid som förflutit mellan händelsen och berättelsen om den. Fundera på om aktualiteten spelar någon roll. Inom t.ex. medicin, ekonomi och IT är aktualitet viktigt eftersom forskningsläget ofta ändras. Kolla om det är det en gammal artikel som sprids i sociala medier för att bekräfta en aktuell händelse?

Beroende

Är källan fristående eller hör den ihop med/bygger på andra källor? På vilket sätt hör informationen i källan ihop med andra källor?

- **Vad ska jag leta efter?**

Vilka uppgifter stödjer sig författaren på? Belägg? Refereras det till annan text?

- **Hur gör jag?**

Leta efter källreferenser i texten, fotnoter, källhänvisningar, Resonera kring formuleringar som "enligt uppgifter från källor nära kungen", "enligt initierade källor", vad betyder de? Försök få uppgifter bekräftade från flera olika källor som inte stödjer sig på varandra.

Tendens

Finns det värderingar i informationen? Vems intresse företräds? Vad vill avsändaren egentligen? Vad har källan för syfte? Grad av neutralitet/objektivitet. Vem är källan skriven för?

- **Vad ska jag leta efter?**

Vilka värderingar finns? Vems intresse företräds? Visar texten ett perspektiv eller flera?

Ensidighet eller vägs för- och nackdelar mot varandra? Hur väl

täcker källan ämnet? Vad berättas? Vad saknas? Hur är innehållet presenterat?

- **Hur gör jag?**

Fundera över varför källan har tillkommit. Är det för att skapa stöd för en åsikt, sälja något

eller för att visa en balanserad bild av något? Finns det andra källor som visar motstridig

information? Hur pålitlig är den källan? Vad har avsändaren för avsikt med källan? Kan flera

olika källor som motsäger varandra ge en komplex helhetsbild? (Å ena sidan, å andra sidan).

Relevans och användning

Hur användbar är källan för mitt syfte?

- **Vad ska jag leta efter?**

Fakta, analys eller åsikter som kan hjälpa till att besvara din frågeställning.

- **Hur gör jag?**

Du kan använda vinklat material om du är medveten om hur informationen har påverkats av

ett visst perspektiv. Använd källor som visar olika perspektiv för att ge en bredare bild. Vill

du ha reda på fakta, analys eller åsikter? Vill du titta på olika åsikter kan källor som inte

anses trovärdiga ändå vara relevanta för ditt syfte. Välj aktivt källa genom att söka på olika

sätt i både Google och olika databaser. Ta inte bara första bästa träff.

Vem? Vad? Varför? När?

Ett enkelt sätt att täcka in de här fyra punkterna är att komma ihåg: Vem? Vad? Varför? När?

Vem? - Vem ligger bakom källan? Framgår det? Vem är det som står bakom - en organisation, ett företag, en skola, ett politiskt parti? Vet personen/organisationen bakom källan vad hen pratar om?

Vad? - Kolla på innehållet - stämmer det? Låter det rimligt? Kan du kolla upp informationen någon annanstans? Framgår det vilka källor informationen bygger på? Är de källorna trovärdiga? Finns det uttryck eller annan information som tyder på partiskhet hos författaren? Propagerar man ensidigt för något, eller vägs för och nackdelar mot varandra?

Varför? - I vilket syfte publiceras informationen? Vill man sälja något, uppmärksamma något särskilt, väcka debatt och känslor? På vilka sätt kan detta påverka informationen, tex. innehållsurval (vad berättas och vad saknas i texten) och hur innehållet presenteras. Vem är den tänkta mottagaren? Riktar man sig till barn eller vuxna? Till allmänheten eller till de som redan är väldigt kunniga inom ämnet?

När? - Har det hänt viktiga saker inom ditt ämne under en viss tidsperiod? Var passar informationen in i den tidsperioden? Är källans innehåll fortfarande aktuellt? Detta är olika viktigt beroende på vad det är du är ute efter att ta reda på. Är ämnet sådant att aktualitet är viktigt? För att ta reda på om en källa är trovärdig måste vi systematiskt ställa frågor om källans innehåll, upphov och syfte.